

ské zruřivosti, se společně s nimi vrhali do propastí dřve, než je [tam] stačil nepřítel srazit...

Celá země se pokrývala mrakem a lidé měli raději noc než den. Země zřůcena své obyvatelé a toulali se po ní cizí synové. Rozchvácceny byly všechny majetky a všechna bohatství, jejich chitvost však nebyla nasycena. Prohledali všechny domy a světnice a nic v nich nenechali. Jako dřvoké kozy se toulali všemi směry a jako vlci kdekoho odřrali. Jako jřzda neunavovala jejich koně, tak i oni sami nepřestávali shromážřovat kořřst. A k tomuto hořřkému osudu odsoudili mnohé národy a kmemy, neboť Břh vyřil na zemi kalich svého hněvu... Když takto vyloupili všechny země, sebrali dobytek, jak ten, který se pěl na polích, tak i ten, který hospodřřtř ukryřil, sebrali všechen majetek a lidi, kteří řili na otevřených místech, a teprve tehdy zahřřjili nepřřtelské útoky na hrady a města, užívajřice k tomu, neboť byli velmi chytřři a vynalězavř, četných a rozličných strořř. Jimi dobyřili a zničřili mnoho pevností a hradř.

Dobytř Lori

Náčelnř všech pohanských hord Čaghataj¹, když se dověřřil o opevněních města Lori² a jeho nesmřrných bohatstvřch, poněvadž v něm byl palác a poklady kněžře řáhřňšřha, vytřhl k tomuto měřtu s vybraným vojskem a s množstvřm strořř a jině vřzbroje a oblehl je. Kněžř řáhřňšřh se ženou a dětmi pak tajně opustřl měřto úřlabinou a opevnřl se kdesi v jeskynř, zanechav ochranu města svřm zetřm. Třř vsř, jsouce zhyčkanř lidě a spolehřjřce na tvrdost městských hradeb a ne na Boha, oddali se hřřenř a pitkřm. Mezřřm nepřřtelé podkopali a poborřili hrady, avšak zřstali vně města a střřžřili, aby z něho nikdo neunikl. Tehdy se obyvatelé města začali zachraňřovat v úřlabině a nepřřtelé, když vřrhli do města, nemilosrdně pobřřřili muže, ženy a děti. Když vyloupili majetek obyvatel, vrhli se na poklad řáhřňšřha, který obrav své poddané, zřřřil pro svřřj poklad takovř úkryt, že jej bylo těžko nalézt. Otvor jřmy byl tak malř, že tam bylo možno toliko dávat, ale ne odtud brřt. Tatařř pobřřř řáhřňšřhovi zetě a rozřřili se po zemi a dílem lřřř a dílem silou ovlřřli mnoho pevností a hradř. Sřm Břh je vydřřval nepřřřili do rukou.

Tak nalozřili i s ostatními měřry: Dumanisem, řamřřnidem i s hlavnřm měřtem Tbilisi, loupili majetek a obyvatelé zabřřřili a odvřřřili do zřřjetř. Prudké jejich vpřřdy s loupenřm a nemilosrdným vřřžděním postřřhovaly všechna města a nikdo je nemohl zastavit. Loupili řm bezpěchnřř, že krřřlovna Rusudan upřřchla a kdesi se ukryla. Jejřho přřkladu nřřsledovala i ostatní kněžřata, která myřřřila jen na svou vlastní zachranu.

¹ Čaghataj — jeden ze synř Čingischřna.

² Měřto a pevnost Zakavkazska.

V

NOVGOROD A PSKOV

1. ÚSTAVNŘ LISTINA

NOVGORODSKÉHO KNĚZETĚ VSEVOLODA MSTITSLAVIČE KOSTELU SV. IVANA NA OPOKÁCH

Ústavni listiny byly vydřřávány pro jednotlivě oblasti a skupiny obyvatelstva. Byly v nich stanoveny řřzně povinnosti obyvatelstva, např. vřřči náměstkřm a soudni poplatky za řřzně přestupky. Koncem XV. stol. byl vypracovřn společnř typ ustavnř listiny. Zde uvedenř ustavnř listina je nejstarř. Byla dřna korporaci (sotni) novgorodských kupcř, kteří obchodovali s voskem (voskarřř). Nazřřvala se „Ivanovska sotňř“, protože byla přř kostele sv. Ivana Křřtitele na Opokách. Původnř listina pochřřzř z let 1134—1135, ale pozděřř byla několikrát dopřřňovřna. Zde uvedenř text listiny vznikl nejdřřve v druhé polovině XIII. stol. nebo v XIV. stol. Pamřtnřkř i historii Velikogo Novgoroda, za red. S. V. Bachruřřina, vyd. N. N. Kiočková, Moskva 1909. — Chrestomatija po istorii SSSR I, Moskva 1951, str. 168—170.

Jř, velikř kněžř Gavriř, zvanř Vsevolod, samovlřdce, syn Mstitslava, vnuk Vladimřřřv¹, když jsem vlřřdl celě ruskě zemi a celě oblasti novgorodské, postavil jsem z vřle božř kostel sv. Ivana na Petřřatově dvorci, vyzdobil jsem jej jako velikř katedrřlnř chrřm drahocennřmi ikonami, drahocennřm evangeliem, opatřil všemi knihami, ustanovil ve velkřm hlavnřm chrřmnu popy a diřkony. A velkřm sv. Ivanu dřřvřm na vřřstavbu kostela navěky ze svěho velkřho statku daň z vosku; a v Torřku daň z vosku, polovinu kostelu sv. Spasitele a polovinu velkřm sv. Ivanu na Petřřatově dvorci. A obrok z této daně z vosku budou pobřřřat popi a diřkon a dřřk a kostelnřci: popi po 8 hřřvnřch střřbra, diřkon 4 hřřvny střřbra, dřřk 3 hřřvny střřbra a kostelnřci 3 hřřvny střřbra. A tento obrok nechřř pobřřřajř každřm rokem z něho, velkřho kněžře Vsevoloda daru navěky. Popi majř konat bohoslubřy u sv. Ivana každř den a u sv. Zachariřše na křřnu o neděřch navěky; diřkon mř konat bohoslubřy u sv. Ivana v sobotu a v neděřř za tento obrok navěky. Jř, velikř kněžř Vsevolod, ustanovil jsem u sv. Ivana 3 starostř ze zřmožnřřch měřřtanř² a tisícňka

¹ Gavriř, zvanř Vsevolod... vnuk Vladimřřřv — tj. Vsevolod Gavriř Mstitslavič, vnuk Vladimřřra Monomacha, kněžř v Novgorodu; r. 1132 odeřřel do Perejřslavi, vrřřili se vřřk zpět do Novgorodu, odkud byl r. 1137 vyhřnan a usadřil se v Pskově, kde r. 1138 zemřel. V ruskě cirkvi je uctřřvřn jako svatř a jsou mu zasvěcceny dny 11. II. a 27. XI.

² Zřmožnř lidě (жмрнн мррн) — patricijově, zřmožnř měřřtaně, vlastnřci některř i rozsřhlě pozemky. Podle Grekova jde jen o feudálnř drřřitele přdř, avšak menřř nez bojřř.

z černých lidí¹ a z kupců 2 starosty, kteří budou spravovat veškeré záležitosti ivanovské — i kupců i hostů² i obchodní soud. Posadník Miroslav, ani ostatní posadníci, ani novgorodští bojaři at v ničem nezasahují do záležitostí ivanovských. A kdo chce vstoupit mezi ivanovské kupce, necht dá dědičným kupcům vklad 50 hřiven stříbra a tisícníkovi yperské sukno, kupci musí složit 25 hřiven stříbra sv. Ivanu; jestliže někdo mezi kupce nevstoupí — nedá 50 hřiven stříbra, to není dědičný kupce, neboť dědiční kupci se počítají dle otece a vkladu. Vázení³ mají provádět v předšní kostela sv. Ivana, kde je určeno, že má být prováděno. Vázení provádějí starostové ivanovští, dva dědiční kupci, dobří lidé; nedědiční kupci nemohou být starosty a nemohou ani provádět v kostele sv. Ivana vázení. Od hostů necht vybírají takto: od nizovského z 2 berkovců⁴ vosku půl hřivny stříbra a malou hřivnu pepře; od polockého a smolenského — po dvou hřivnách kun z 1 berkovce vosku, od novotoržského — půl druhé hřivny z berkovce vosku, od Novgorodanů — 6 kun z berkovce vosku. Peníze ze všeho zváženého [vosku] necht spravellivě kladou do pokladny v kostele sv. Ivana; Novgorodan nesmí vážit za žádneho hosta. Po mé smrti — velikého knížete Vsevoloda — bude pečovat o kostel velikého sv. Ivana a všechny služebníky sv. Ivana můj bratr, veliký kníže celé Rusi, biskup novgorodský a kupeční starostové a kupci; a veliký kníže at pobírá z daně z vosku 25 hřiven stříbra za rok. A svátek narození velikého sv. Ivana at kupeční starostové a kupci cti a slávi; kupeční starostové a kupci mají brát z váhy vosku po 25 hřivnách stříbra, a to na každý svátek sv. Ivana navěky; a kupeční starostové velikého sv. Ivana at dávají na svátek sv. Ivana 70 svíců, tymián a kadidlo. V den svátku at koná bohosluzby biskup a kupeční starostové a kupci at dají biskupovi hřivnu stříbra na yperské sukno; druhý den má konat bohosluzby archimandrita od sv. Jegorije a dostane půl hřivny stříbra, třetí den má sloužit igumen od sv. Bohorodičky z Antonova kláštera a dostane půl hřivny stříbra. Já, veliký kníže Vsevolod, jsem dal daň od kupců na Rusi popům velikého sv. Ivana na Petrijatově dvorci, necht ji na paměť velikých knížat, mých předků a prapředků,

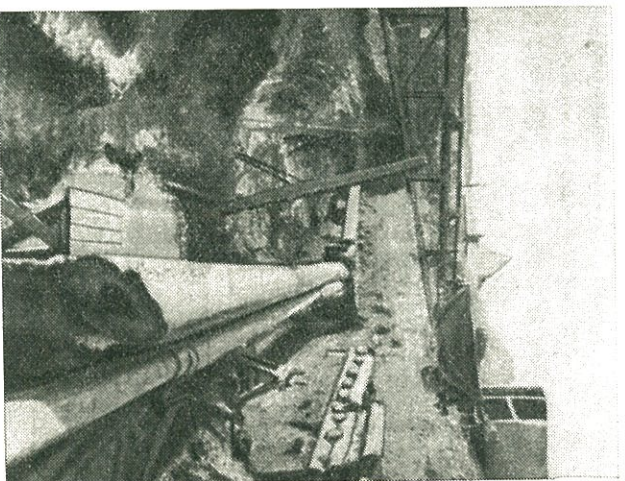
¹ Černí lidé (чёрные люди) — drobní řemeslníci a dělníci, kteří byli zaměstnáni u vyšších tříd, bojarů a patriciů, nebo od nich přijímali peníze za práci.

² Kupci a hosté — kupci představují místní, domácí obchodníky, kteří zpravidla byli závislí na bojarském kapitálu a jejich postavení se příliš nelíšilo od postavení prostých (černých) lidí. Hosté jsou cizí obchodníci, tj. obchodníci, kteří provozovali obchod jezděním po různých městech a zemích. Původně kupci a hosté netvořili jednotnou sociální vrstvu, k zásadní proměně dochází až v XVI. století, kdy byli v moskevském státě hosté a částech i zámožnější kupci ustanovováni nejprve za osobní, pak i za obecné výsady k finančním službám. Každému obchodníkovi, který byl vladou pro takovou finanční službu vyhlášen, bylo podle tehdejšího způsobu uděleno „hostinné jméno“, titul host. Srv. i str. 212, pozn. 1.

³ Vázení — tj. zdanění.

⁴ Berkovce — ruská váha rovnající se asi 163,8 kg.

vybírají od kupců navěky; i od hostů z Tveru, Novgorodu, Běžicka, Děrevska a z celého Pomstí¹. Církevní usedlost Petrijatova dvorce bude od předních dveří velikého sv. Ivana až po sklepy a od sklepů až po Končanský most; z této usedlosti budou starostové ivanovský a poberežský brát peníze a budou je dávat do pokladny velikého sv. Ivana. O popy, diákona, děka a kostelníky velikého sv. Ivana je pečovat ivanovským starostům a kupcům a poberežským starostům a Poberežanům. V kostele velikého sv. Ivana nesmí nikdo mít nic než svíčky a kadidlo. Ani město, ani biskup, ani bojaři nesmějí odejmout poplatky velikému sv. Ivanu, ani prodávat, co jsem mu daroval já, veliký kníže Vsevolod; a kdo by daň odňal, nebo ji prodal, nebo způsobil křivdu kostelu velikého sv. Ivana a sv. Zachariáše, at jej [potrestá] sv. Spasitel, přecístá [Bohorodička] a veliký sv. Ivan, at jej postihne temnota a hřích a boží trest.

14. Vykopávký kanalizace z Novgorodu.

2. SMLOUVA NOVGORODU S NĚMECKÝMI MĚSTY A GOTLANDEM (ROK U 1270)

Text smlouvy uzavřené r. 1270 mezi Novgorodem a německými městy, přeložil z němčiny I. J. Andrejevskij. Roku 1909 byla vydána znovu v knize Panjantiki istorii Velikogo Novgoroda, za red. S. V. Bachrušina, vyd. N. N. Kličkova, Moskva 1909. — Chrestomatija po istorii SSSR I, Moskva 1951, str. 182—184.

Já, kníže Jaroslav, syn knížete Jaroslava², s posadníkem Pavlem a s tisícníkem panem Ratiborem, se staršíšiny, se všemi Novgorodány a

¹ Z poříčí řeky Masty.

² Jaroslav, syn knížete Jaroslava — Jaroslav Jaroslavič, syn Jaroslava II. Vsevolodovče (srv. str. 94), kníže v Tveru, Pskově a Novgorodě, od r. 1264 veliký kníže ve Vladimíru a Novgorodě († 1272).

s německým vyslancem Heinrichem Wullenpundem z Lübecku, s Ludolfem Dobrikem a Jakubem Kuningem — Gotlandany, prozkoumali jsme a potvrdili mír a podepsali v souhlase s vašimi listy naši smlouvu s vámi, Němci, Gotlandany a všemi latinskými národy.

1. [Podepsali jsme] starou úmluvu o cestě po Něvě mezi Kelingem¹ a Gotlandem a opět od Novgorodu do Ketingu tak, že přihodí-li se tam hostovi cokoliv, pak za to musí odpovídat letnímu hostovi² kniže s Novgorodany, ale zimní hosté musí přijíždět se zárukou knižete, posadníka a všech Novgorodanů v souhlase s dřívější úmluvou bez všech překážek a musí brát v souhlase s dřívější úmluvou novgorodského přidělení a novgorodské kupce; ale nevezmou-li novgorodského přidělení a přihodí-li se jim cokoliv mezi Novgorodem a Kelingem, pak kniže a Novgorodané nenesou odpovědnost; jestliže Novgorodané přidělení nevyšlou a jejich kupci [Novgorodanů] nevyjedou a Němci se vypraví bez přidělení, pak musí jet bez překážek ke Ketingu v souhlase s dřívější úmluvou. Vypraví-li se nějaký Němec nebo Gotlandan za obchodem do Karélie a přihodí-li se mu tam cokoliv, pak Novgorodané nenesou odpovědnost. Jestliže Novgorodané ze své vůle nechtějí s lodmi plout nazpět, pak musí za každou cestu [povozem] platit půl hřivny stříbra.

2. Když přijípuje host na Něvu a bude mít nouzi o dřevo nebo stěžeň, pak má právo kácet po obou březích řeky, kde chce.

4. Když Němci a Gotlandané přijípují k Volchovu k peřejím, pak musí nezbytně žádat [peřejové] lodivody a přijímat na své lodi dobré lidi a brát od nich tolik, kolik brali odedávna, ale ne více.

6. A lodivod najatý na cestu po Něvě dolů a opět nahoru musí dostat na stravu pět hřiven kun nebo jednu kýtu; ale je-li najat od Novgorodu do Aldagenu³ a zpět, pak [musí dostat] na stravu tři hřivny kun nebo půl kýty.

7. Rozbije-li se vlečná nákladní loď, která byla vypravena pro zboží nebo už naložená, pak se za loď nemusí platit, ale musí se zaplatit za najem lodi.

8. Avšak dojde-li ke sporu mezi výše zmíněnými průvodci lodí a hosty na cestě nahoru a dolů a cestou se opět smíří, pak na tom je třeba trvat; jestli se cestou nedohodnou, pak se musí dostavit k soudnímu projednávání pře před tisícníkem a Novgorodany na dvůr sv. Ivana.⁴

9. Povození v Novgorodu musí dostat z každé nákladní lodi přivážené z břehu do Novgorodu k německému dvoru 15 kun, ke gotlandskému dvoru 10 kun, z odplouvajících — až půl hřivny z každé lodi.

¹ Keling — tj. Kólin, — ostrov v Čudském zálivu.

² Cizí kupci, kteří přijíždějí v létě.

³ Aldagen — tj. Ladoga.

⁴ Na dvůr sv. Ivana — tj. k obchodnímu soudu při kostele sv. Ivana na Opokách.

11. Vznikne-li mezi Němci a Novgorodany spor, pak musí být rozhodnut ve dvoře sv. Ivana před posadníkem, tisícníkem a kupci.

12. Přijde-li někdo do německého dvora s obnaženou zbraní a tam kohokoliv zraní s úmyslem uloupit zboží, nebo do gotlandského dvora bude chycen, pak ho předat soudu a odsoudit k pokutě.

13. Kdo rozbije vrata nebo ohradu, musí být odsouzen k pokutě, a jestliže ohrada stála okolo dvora odedávna, pak tam, kde je vylomena stará ohrada, má se postavit nová a nic více za to nepožadovat.

20. Kdo naváže s Němcem nebo Gotlandancem obchodní styky a jeho zboží zkaží nebo zpronevěří, musí především uspokojit hosty a [teprve] potom jiné, kterým je dlužen.

26. Váhy a závazí pro stříbro a jiné zboží, které se váží na vahách, se musí udržovat tak, aby vážily správně a přesně. Kap¹ musí obsahovat váhu osmi livonských funtů.

3. SMLOUVA NOVGORODU S NORSKEM (ROKU 1326)

Pozorné studium pramenů ukazuje, že základ k baltickému obchodu nepoložila německá hanza, nýbrž přímoříská města polabských Slovanů spolu s ruskými městy, a to již dávno před tím, než přišli Němci na pobřeží Baltského moře a založili hanzu. Hanza sama se začlenila do obchodu, který byl vytvořen dávno před jejím vznikem. Všeobecné oslabení ruských pozic na Balhu od první poloviny XIII. století souviselo s mongolským vpádem do Ruska. — Chrestomatijska po istorii srednich vekov II, Moskva 1950, str. 339—340.

Vyslance slavného panovníka Magnuse², krále Norska, Švédska a Gótu, jménem Hakon³, uzavřel jménem celého království Norska mír s biskupem novgorodským Moisejem a s posadníkem Bartolomějem a tisícníkem Astafjem a se všemi Novgorodany dohromady i jednotlivě, jak [tomu] bývalo dříve mezi našimi předky.

1. Kde se prostírají země a vody krále Norska, tam mají Norové právo jezdit, přebývat a považovat země a vody za své, v souhlase se starým ohledáním, hranicemi nebo vymezením.

2. Taktéž jestliže Norové překročili v těchto letech staré hranice nebo vymezení zemí, jsou povinni zříci se [přivlastněných pozemků] a vrátit Rusům jejich zem podle složené přísahy.

3. Také Novgorodané nesmějí pokračovat staré hranice a vymezení

¹ Kap — 41,7 kg.

² Magnus — Magnus Erikson (1319—1374), král norský a švédský; r. 1343 získal po úspěšné výpravě i některá území dánská, jež však r. 1356 zase ztratil. Výboj proti Rusi skončil neúspěchem, jenž podstatnou měrou přispěl k otřesení a oslabení pozice nejen tohoto panovníka, ale i celého státu.

³ Hakon — patrně Hakon (též Hákan), syn Magna Eriksona a od r. 1343 jeho spoluvládce v Norsku, který později jako Hakon VIII. připravil půdu pro unii Kalimarskou († 1380).

zemí [stanovené] podle přísahy. Jestliže pak [je] překročili, jsou také povinni vrátit Norům jejich zem.

4. Rovněž vyslanci z Novgorodu až příjdou ke králi Norska, musí rozdělit země podle starých hranic a ve shodě s vymezením zemí podle přísahy, tak aby každý zůstal páneem ve své zemi. Avšak toto vymezení země přenecháváme Bohu a králi Norska, aby [je] provedl podle svého svědomí.

5. Rovněž za škodu, kterou Norové způsobili Novgorodanům na zemi nebo na vodě vraždami a jinými křivdami, nesmějí se Novgorodané mstit ani [ji] zachovávat v paměti. A jestliže Novgorodané způsobili jakoukoliv škodu Norům, stejně tak ani Norové [jim jí] nesmějí připomínat.

6. Rovněž překročí-li Norové hranice a vymezení zemí s úmyslem způsobit zlo, či naopak, jestliže Novgorodané přijdou přes hranice zemí ze své země do Norska, aby spáchali zlo, musí být podle přísahy jako [lidé], kteří chtěli spáchat zlo, pochyťáni a zneškodněni, aby nerušili mír.

7. Rovněž bez jakýchkoliv překážek mají [kupci] z Norska jezdit do Novgorodu a Závoločí a naopak kupci z Novgorodu a Závoločí mají bez veškerých překážek jezdit do Norska.

8. Tato smlouva byla uzavřena a potvrzena na deset let. Tuto smlouvu potvrdili přísahou výše uvedení posadník a tisícník za všechny Novgorodany. Rovněž výše uvedený vyslanec Hakon přísahal na utvrzení této smlouvy jménem krále Norska a celého království Norska. Při uzavření této smlouvy byl tlumočnickem Verněkin.

9. A táž smlouva, jakou uzavřeli Novgorodané s Nory, platí i pro obyvatele Závoločí.

10. Když někdo poruší tuto přísahu, necht ho potrestá a soudí Bůh. K této smlouvě, aby byla platná i v příštích letech, byly přivšeny pečeti výše uvedených osob, a to biskupova, posadníkovy a tisícníkovy.

Dáno a utvrzeno v Novgorodě Léta Páně MCCCXXVI, 3. června.

4. USTANOVENÍ O OBCHODU S HANZOOU V NOVGORODĚ (22. ÚNORA 1346)

Dokument charakterizuje postavení hanzovních kupců v Rusku a je jasným svědectvím velké organizační úlohy zahraničních středisk hanzy. Ustanovení o obchodu s Novgorodem obsahuje celou řadu opatření k odstranění konkurence mezi hanzovními kupci přijíždějícími do Novgorodu a k zajištění oboustranných výhod při nákupu ruského zboží. Poslední část dokumentu svědčí o snaze hanzovních měst ovládnout obchod Novgorodu se západní Evropou. — Chrestomatija po istorii srednich vekov II, Moskva 1950, str. 121—123.

Necht je známo všem, kdo uvidí a uslyší tento záznam, že se představení a nejmoudřejší z německých kupců, kteří tehdy byli v Novgoro-

dě, řídce se listy a pokyny, jež obdrželi prostřednictvím posíl z měst vně i uvnitř země, u moře, dohodli zcela jednomyslně na tomto:

1. Aby nikdo nepodnikl do Novgorodu více než jednu cestu ročně, at by to byl kdokoliv, a nepřivážel do Novgorodu zboží vícekrát než jednou za rok, at už toto zboží bude jeho vlastní nebo celé [obchodní] společnosti, či jakékoliv jiné. Bylo ustanoveno, aby takové zboží, sekterým by byl někdo přistůžen, at už by se tak stalo vně nebo uvnitř země, bylo považováno za zkonfiskované ve prospěch [kostela] svatého Petra.¹

2. Dále každý, kdo sem přijede na saních, musí na saních i odjet zpět; a jenom v tom případě, veze-li někdo společné zboží, nebo může-li se prokázat nějakým závažným důvodem, může odplout [první lodí] po zahájení plavby. A stane-li se, že někdo použije první lodí, musí se považovat za letního hosta.

3. Dále přijede-li sem někdo po vodě, musí po vodě i odplout zpět; a jenom v případě, že veze společné zboží... může odjet v zimě. Přihodí-li se někomu, že zmešká výše uvedenou poslední plavbu, musí se považovat za zimního hosta. Toto ustanovení má být v platnosti do vánoc, jak tomu bylo již po tři roky, a je třeba je poctivě dodržovat.

4. Dále nikdo nesmí jezdit se zbožím po souši, a to cestou přes Prusko nebo Švédsko, nesmí se také jezdit s povozy na Osel² nebo do Kuronska a vůbec jakýmkoli způsobem podnikat výpravy s povozy pod hrozbou ztráty svobody a konfiskace majetku; dovoleno je pouze jezdit na lodích — do Rigy, do Revalu nebo do Pernova [Pärnu]. Porušil-li někdo toto výše uvedené ustanovení, bude zbaven svobody a majetku, a nesmí to být trpěno.

5. Dále... jsme povinni dodržovat ve vztazích k Rusům tyto zásady: podle jednomyslného rozhodnutí a k užtku všeho kupectva nelze ode dne nejbližšího svátku sv. Michala³ kupovat ani v drobném, ani ve velkém — sukna, látky a kožíšiny⁴ zboží ruské výroby a stejně tak všechno ostatní zhotovené mimo domácí hospodářství [Rusů]. Je možno kupovat pouze obilí a podobné produkty [suroviny] za jejich skutečné ceny. Všechno výše uvedené nesmí nikdo kupovat ode dne nejbližšího svátku sv. Michala ani v Novgorodě, ani v Pskově, ani v Polocku, ani v Rize, ani v Dorpatu, ani v Revalu, ani ve Fellinu, ani v Gotlandu či v nějakém jiném místě, kam obvyčejně jezdí Rusové... Toto vše nesmí kupovat nikdo z těch, kteří si přejí užívat kupeckého práva, at by to byl kdokoliv. A porušil-li někdo toto ustanovení, bude potrestán konfiskací jmění a zaplatí pokutu 10 hřiven ve prospěch kostela sv. Petra.

6. Dále nikdo nesmí mít v Novgorodě více než 1000 hřiven [investic]

¹ Jde o kostel sv. Petra, který byl centrem hanzovního dvora v Novgorodě.

² Osel — dnešní Saaremaa, estonský ostrov před Rízkým zálivem.

³ 29. září. Koniec sklízne obilí; počátek nového správního roku.

ročně, ani spolu s jinými, ani jako jednotlivec, ani jakkoliv jinak. Poruší-li to někdo, má být jeho zboží zkonfiskováno ve prospěch dvora sv. Petra.

7. Dále představeným u sv. Petra se ukládá za povinnost, aby od každého přijali přisahu o tom, že s pomocí Boží, všech svatých a svatého Petra bude dobrovolně a bez jakékoli vřadnosti dodržovat ustanovení obsažená v tomto záznamu.

8. Dále žádný tovaryš, který překročí věk dvaceti let, nemůže v Novgorodě požívat kupeckého práva, ale každý, kdo chce podle tohoto práva žít, musí se vyučit zde, ať je to kdokoli.

Dáno léta 1346 v chrámu svatého Petra. Ukládá se vám za povinnost... přibít list s tímto záznamem na přídi korábu. Budte zdrávi, milí přátelé!

5. SOCIÁLNÍ BOJE V NOVGORODU

V Novgorodu byly třídni rozporu velmi hluboké. Často docházelo k bojům a povstáním „malých“ lidí — řemeslníků a drobných kupců — proti „velkým“ — bojarům a bohatým kupcům. V Prvním novgorodském letopisu je zpráva o povstání r. 1136, když byl v Novgorodě knížetem Vsevolod Mstislavič, vnuk Vladimíra Monomacha. Novgorodané jej vyhnali a zvolili si nového knížete Svyatoslava Olgoviče z Černigova. Od té doby se stalo zvykem, že Novgorodané uzavírali s novými knížetem, kterého volilo věc, smlouvu, v níž byly sepsány jeho práva a povinnosti. Jakmile je nedodržel, Novgorodané se pokládali za oprávněné jej vyhnat a zvolit si knížete nového. Polnože sobranije ruských letopisů III. — Chrestomatija po istorii SSSR I, Moskva 1951, str. 172—177.

Vyhánění knížete Vsevoloda

Roku 6644¹ Novgorodané sezvati Pskovany a Ladožany a domluvili se, že vyženou svého knížete Vsevoloda²; a 28. května ho zavřeli se ženou, děmni a tehýní v biskupském paláci a ozbrojená stráž jej střezila ve dne v noci, 30 mužů denně. Byl uvězněn dva měsíce a 15. července ho pustili z města a podrželi jeho syna Vladimíra. A toto mu dávali za vinu: 1. že nepěčuje o smerty, 2. že chtěl sídlit v Perejaslavi, 3. že první utkal z bitevního pole³; zejména však a především, že nám rozkázal připojit se k Vsevolodovi⁴ a potom rozkázal ustoupit. Nepustili ho [dříve], dokud nepřišel jiný kníže⁵...

¹ Roku 1136.

² Knížete Vsevoloda — tj. Vsevoloda Mstislavič; srv. str. 85, pozn. 1.

³ První utkal z bitevního pole — tj. z bitvy na hoře Idanovu.

⁴ Vsevolodovi — tj. Vsevolodovi Olgoviči, později velkému knížeti kyjevskému. Vsevolod se r. 1127 zmocnil Černigova, odkud po smrti velkého knížete Mstislava (1132) bojoval s jeho bratrem Jaropolkem o velkoknížecí stolec, na nějž se mu podařilo dosednout v r. 1138 a za stálých bojů udržet se až do své smrti (1146).

⁵ Jiný kníže — tj. Svyatoslav Olgovič (†1165); ve snaze dosáhnout některého úřadu podílel se Svyatoslav snad ve všech rozbrojích té doby. Nikdy však (a ani v tomto případě) s trvalejším úspěchem. Až na sklonku života získal knížecí stolec černigovský.

V roce 6645¹, na počátku roku, 7. března v patnáctém roce indické², utekl posadník Konstantin k Vsevolodovi a několik jiných dobrých mužů; i dali posadnictví v Novgorodu Jakumu Miroslavičovi. Téhož roku přišel kníže Vsevolod Mstislavič do Pskova, chtěje se usadit opět na svém trůně v Novgorodě, byv tajně pozván novgorodskými a pskovskými muži, svými přívrženci. „Přišel kníže, opět tě chtějí.“ Jakmile se rozeslo, že Vsevolod je v Pskově s bratrem Svyatopolkem, došlo v Novgorodě k velkému vzbouření, protože lidé nechťli Vsevoloda; jím utekli k Vsevolodovi do Pskova a [vzbouřenci] se dali do drancování jejich domů, Kosnašina, Nežatina a mnoha jiných a ještě pátrali, kdo z bojarů je přívržencem Vsevoloda, a těm sebrali na půldruhého tisíce hriven a dali je kupcům, aby se vyzbrojili do války, postihli však i nevinné. Potom Svyatoslav Olgovič sebral vojsko z celé novgorodské země a přivedl svého bratra Glebka, Kurjany a Polovce i táhli do Pskova vyhnat Vsevoloda; Pskované se jim nepoddali ani od sebe nezahnali knížete, ale začali se mít na pozoru a udělali všude záseky. Kníže [Svyatoslav Olgovič] a měšťané se dohodli cestou a vrátili se nazpět z Dubroviny a řekli: „Neproklevejme krev se svými bratry, snad to Bůh urovná svou prozřetelností.“

Povstání proti posadníkovi Dmitrijovi

Když pak se Novgorodané vrátili do Novgorodu³, svolali věce proti posadníkovi Dmitrijovi a jeho bratrům, protože oni rozkázali brát od Novgorodanů stříbro, ve vesnicích sbírat peníze, od kupců kruté peněžní poplatky, rozkázali jim vozit náklady a [páchali] všemožné zlo. Odešli plenit jejich dvory. Dvůr Miroškův a Dmitrijův zapálili, jejich majetek pobrali, jejich vesnice a čeledí rozprodali a jejich nescísné poklady vyhledali a sebrali a zbytek rozdělili každému po 3 hrivnách v celém městě, takže se na každého dostalo. Loupili-li někdo tajně, to ví jedině Bůh, a mnozí z toho zbohatli; a dlužní úpisys nechali knížeti.

Povstání proti tisícníkovi Vjačeslavovi

Celé město povstalo⁴ a z věže táhli ozbrojeni proti tisícníkovi Vjačeslavovi, vyplnili jeho dvůr [dvory] jeho bratra Bohuslava, Andreje, stolníka arcibiskupova, Davídka Sofijského a Sudimíra; také poslali, aby vy-

¹ Roku 1137.

² Indické (indictio) — cyklus 15 let v církevním letopočtu zavedeném nízkým sněmem, prý k počtu vítězství Konstantina Velkého nad Maxenciem (312).

³ Roku 1209 z výpravy proti Rjazani, kam táhli v čele s knížetem Konstantinem Vsevolodovičem a posadníkem Dmitrijem Miroškicem.

⁴ V r. 1228, kdy Novgorodané vyhnali Jaroslava Vsevolodoviče (srv. str. 68, pozn. 5) a sesadili arcibiskupa Arsenije.